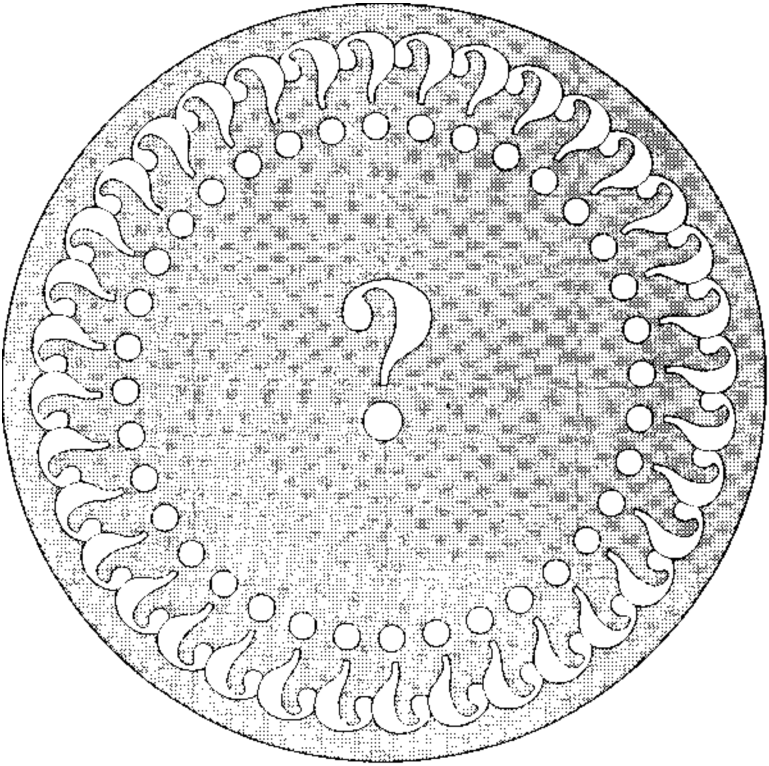
SKEPTIKKO

Skepsis ry:n tiedotuslehti

Numero 2 talvi 1989

Sisällys:

Kaikki tässä lehdessä julkaistut kirjoitukset ovat kirjoittajien omia mielipiteitä, eivätkä edusta toimituksen, Skepsiksen tai CSICOPin virallista kantaa.

Skepsiksen hallitus: puheenjohtaja Seppo Kivinen, varapuheenjohtaja Nils Mustelin, muut jäsenet Nils Edelman, Pekka Hartola, Heta Häyry, Matti Häyry, Hannu Karttunen, Raimo Tuomela.

Jäsenasioissa ja muissa yhdistyksen toimintaan liittyvissä kysymyksissä pyydetään ottamaan yhteyttä sihteeriin, puh. 90-6944342 tai postitse:

Matti Virtanen
Malminkatu 38 B 33
00100 Helsinki

SKEPTIKKO-lehden toimitus: päätoimittaja Hannu Karttunen, muut toimitusneuvoston jäsenet: Matti Virtanen ja Nils Mustelin.

Tähän lehteen liittyvissä asioissa voi ottaa yhteyttä päätoimittajaan, puh. 90-4572709, postiosoite:

Hannu Karttunen
Tieteellisen laskennan palvelu
PL 40
02101 Espoo

ISSN 0786-2571

Puheenjohtaja pakisee

S. Albert Kivinen

"En gång är ingen gång, två gånger är en vana", sanoo sananlasku. Skepsis ry:n tiedotuslehti *Skeptikko* on ehtinyt jo toiseen numeroonsa, joten lehden ilmestymisen voi sanoa tulleen tavaksi. Ja kolmas kerta toden sanoo. Lehden ilmestymisestä saamme kiittää toimitusneuvoston jäseniä Matti Virtasta ja Hannu Karttusta, joita voimme kiittää Nalle Puhin sanoin:

Niin huikea hurraus heille nyt siitä.,
niin huikea hurraus, pieni ei riitä!

Lehden linjasta ja sisällöstä päättää tietenkin toimitusneuvosto, mutta koska muidenkin jäsenten mielipiteitä on tiedusteltu, yritän heittää joitakin ajatuksia. Ihanteena pitäisin lehteä, joka seuraisi monipuolisesti sekä koti- että ulkomaan tapahtumia ja toimisi samalla keskustelevana jäsenlehtenä. Tiedän hyvin, että nykyisillä resursseilla jäämme kauas tästä ihanteesta: jos *Skeptikko* ilmestyy vuosittain neljänä 16-20-sivuisena numerona, siihen ei yksinkertaisesti mahdu kovin paljon tekstiä. Ensimmäisissä numeroissa on ehkä syytä improvisoida ja odottaa, mitä ovat jäsenistön toiveet.

Pitkää ja virkeää elämää *Skeptikolle!*

Daniel Home — meedioiden kuningas vai puhkaistu kupla?

S. *Albert Kivinen*

Daniel Homea (1833-1886) on kutsuttu meedioiden kuninkaaksi ja kuninkaiden meedioksi. Köyhän skottilaisen työmiehen poika liikkui suvereenisti ylhäisön salongeissa. Niin Ranskan Napoleon III kuin Venäjän Aleksanteri II osoittivat hänelle suopeuttaan; paavi Pius IX soi hänelle audienssin; ja hänen molemmat puolisonsa olivat venäläistä aristokratiaa. Merkillisiä, tuiki merkillisiä asioita kerrotaan Homen istunnoissa tapahtuneen: huonekalut levitoivat, joskus Home itsekin, harmonikat soivat, " henkikädet" puristelivat osanottajien käsiä jne. Eräs kuuluisimpia tapahtumia oli Ashley Housen levitaatio Lontoossa 1868. Kolme paikalla ollutta nuorta aristokraattia kertoi nähneensä Homen leijailleen ikkunasta ulos ja toisesta ikkunasta sisään Tapausta on pidetty historian parhaiten dokumentoituna PK -ilmiönä. Vuonna 1965 ilmestyi kuitenkin Trevor Hallin esseekokoelma *New light on Old Ghosts,* johon sisältyy Ashley Housen levi-------- käsittelevä laajahko artikkeli. Hall repostelee silminnäkijäin (varakreivi Adare, lordi Lindsay, kapteeni Wynne) todistajanlausuntoja, löytää niistä runsaasti epäjohdonmukaisuuksia ja epätarkkuuksia ja päättelee, ettei kyseessä ole tarvinnut olla paranormaalin ilmiön: Home on yksinkertaisesti voinut astua ikkunasta seinää kiertävälle kapealle kaiteelle, tästä toiselle ja tulla toisesta ikkunasta sisään. Pimeys ja suggestio selittävät loput "Siinä meni sekin kupla", ajattelin ostettuani Hallin teoksen Lontoossa vuonna 1969. Vuonna 1984 Hall julkaisi Prometheus Pressin kustantaman teoksen *The Enigma of Daniel Home.* Hall oli kaivanut esiin Homen syntymätodistuksen, jossa hänen etunimekseen ilmoitettiin vain " Daniel" , ei "Daniel Dunglas" , jolla nimellä hänet yleensä tunnetaan. Mutta muuten teos on enemmänkin Homea käsittelevän kirjan kuin Homen itsensä historiaa Kyseinen teos on Adaren isän, Dunravenin kolmannen jaarlin yksityisesti painattama teos *Experiences in Spiritualism with Mr. D. D. Home.* Kirjan historia on merkillinen, niinkuin niin monet muutkin Homeen liittyvät seikat: sitä painettiin ehkä parisensataa kappaletta, mutta suurin osa tuhottiin, niin että vain muutama kappale on jäljellä (toinen painos ilmestyi 1924). Hall on kirjastonhoitaja ja bibliofiili, joten hänen *Experiences*-teosta koskevat väitteensä ovat todennäköisesti oikeita, mutta Home jää tavallaan kirjan varjoon.

Tämä oli tilanne, kun kävin vuoden vaihteessa Lontoossa. Löysin ystäväni Andrew MacKenzien kirjahyllystä Jean Burtonin 40-luvulla ilmestyneen teoksen *Heyday of a Wizard,* jossa mainittiin suuri määrä muita Homea koskevia raportteja. Vaikka unohtaisimme koko Ashley Housen tapauksen, nämä muut raportit tarjoavat *prima facie* -evidenssiä, että jotakin paranormaalia tapahtui.

Suuressa määrin samaa materiaalia kuin Burtonilta löytää vuonna 1982 ilmestyneestä Elizabeth Jenkinsin teoksesta *The Shadow and the Light* (Jenkins tosin tuntuu naivimmalta). Ms Jenkins viittaa äskettäin kuolleen hollantilaisen parapsykologin tri Zorabin käsikirjoitukseen, joka olisi mielenkiintoista saada käsiinsä. Tapasin Zorabin SPR:n satavuotiskokouksessa Cambridgessä 1982. Hän oli ikivanha äijänkäppänä, jonka liikkuminen oli vaivalloista, mutta hänen henkiset voimansa olivat täysin tallella. Skepsiksen jäseniä ehkä kiinnostaa tietää, että Hollannin skeptikot testasivat Homea vuonna 1858. Alankomaissa toimi vapaa-ajattelijain yhdistys *De Dageraad* (Päivännousu), joka julkaisi samannimistä lehteä. Home oli spiritistinen meedio, joka välitti "henkien" viestejä. De Dageraadin jäsenet eivät uskoneet henkiin mutta myönsivät kokeneensa merkillisiä fysikaalisia ilmiöitä. Eräässä tilaisuudessa, jossa Homen lisäksi oli paikalla seitsemän muuta, eräs väitti äkkiä, että hänen poskeaan oli jokin koskettanut. Skeptikot nauroivat äänekkäästi ja sanoivat haluavansa, että heitäkin kosketettaisiin. Tuskin he olivat ehtineet sanoa sen, kun he alkoivat tuntea kosketuksia eri puolilla kehoaan. Vaikka ajattelisimme Homen lääpineen vieressään istuvia, hänenkään kykynsä tuskin olisivat riittäneet seitsemän henkilön samanaikaiseen kosketteluun. Toisessa istunnossa osanottajat kertoivat lattian keinuneen niin, että tuntui kuin he olisivat istuneet töyssyttävissä vaunuissa (Jenkins ss. 92-94).

Lukijan on nyt syytä olla varovainen: se seikka, että Skepsis ry:n puheenjohtaja kertoo lukeneensa jotakin Homea koskevia raportteja, ei ole riittävä peruste uskoa, että Homeen todella liittyi joitakin paranormaaleja ilmiöitä. Yritän vain argumentoida, että Trevor Hallista ja Martin Gardnerista huolimatta Homen kansio on niin sanoakseni siirrettävä selvitettyjen tapausten hyllystä ("debunked") selvittämättömien tapausten hyllyyn. Asiaan liittyy tietysti Suomessa kirjallisuuden puute. Jos haluaa saada käsiinsä *Cornhill Magazinen* tai muita obskyyrejä 1850 ja -60-lukujen lehtiä, täytyy matkustaa Lontooseen. Mutta miten olisi pienoinen tutkijaryhmä ..?

Erich Schulte-Berge —
Velikovskin ja von Dänikenin tuntematon haastaja

Nils Edelman

Käsiini on kulkeutunut muutamia saksalaisen pseudotieteilijän Erich Schulte-Bergen tuoreita teoksia, joissa käsitellään kaikenlaisia kysymyksiä atomien synnystä ja painovoiman syistä vedenpaisumuksiin ja entisten jumalien eli muinaisaikojen astronauttien lentokoneisiin.

Schulte-Berge on julkaissut omalla kustannuksellaan noin 30 kirjaa. Hänen tyylinsä on pseudotieteelle tyypillinen: väitteille ei löydy perusteluja. Joka sivulla on muutama lyhyt kappale, jotka alkavat väitteellä tai kysymyksellä ja joita seuraa

kirjoittajan oma käsitys katkismuksen tapaan. Tavallisesti Schulte-Berge on aivan varma asiastaan, mutta joskus hän myöntää kyseessä olevan vain hypoteesin tai kirjoittajan oman ajatuksen.

Muutama esimerkki valaissee hänen ajatuksenkulkuaan. Painovoiman hän selittää seuraavasti; Aineen pienimmät rakenneosat ovat "magneta", yksikössä magnetum. Ne ovat aaltoja, jotka liikkuvat kuten kaasu siihen suuntaan, missä on tyhjiö tai vähemmän ainetta Painovoima on luonnon pyrkimys tasoittaa aineen tiheyttä — sillä on sama syy kuin keskipakovoimalla. Aurinko vetää Maata puoleensa, koska niiden välillä on tiheysero, joka tasoittuu kun maapallo syöksyy Aurinkoon. Kun Neptunuksella ja Saturnuksella on suunnilleen sama tiheys, niin niiden välillä ei pitäisi olla painovoimaa lainkaan.

Schulte-Bergen painovoirnateoria ei ole kovin pitkälle mietitty. Maapallon ja avaruuden välillä on hyvin suuri tiheysero, mistä johtuen Maan pitäisi heti räjähtää atomeiksi, jotka leviäisivät avaruuteen tasoittamaan eroa.

Maapallon geologisesta kehityksestä hän väittää, että noin kuuden kilometrin paksuinen pilvi on verhonnut Maata yli 99 prosenttia geologisesta ajasta — vain joskus pilvet ovat sataneet vettä, noin 90 metriä eli 90 000 mm kerrallaan, aiheuttaen tietenkin vedenpaisumuksia Toisaalla teoksissaan hän väittää, että merenpinta on laskenut 150-250 metriä, kun vesi on taas haihtunut muodostaen mainittua pilvipeitettä. Tämä merkitsee, että pilvipeitteen aikana paine maapallon pinnalla on ollut vähintään 10 ilmakehää. Schulte-Berge ei millään tavalla selitä, miten ilma voi sisältää näin paljon vettä. Eräässä kohdassa hän olettaa, että ilmakehän pilvipeitteessä oli noin kolme prosenttia vettä ja puolet siitä tiivistyi vedenpaisumuksen aikana Siitä tulee kuitenkin vain 70-80 mm sadetta koko maapallon pinnalle eikä 90 000 mm. Viimeinen vedenpaisumus tapahtui Schulte-Bergen mukaan vuonna 10465 e.Kr. Käsiini joutuneissa kirjasissa tätä vuosilukua ei perustella millään tavalla.

Eräässä kappaleessa hän kirjoittaa, että meren syvyys olisi 265 metriä, jos Maan pinta olisi aivan tasainen ja valtameri peittäisi sitä kokonaan. Tämä virhe hänen olisi ainakin pitänyt huomata: valtamerien keskisyvyys on 3795 metriä, joten oikea syvyys tasoitetun maapallon merelle olisi noin 10 kertaa suurempi kuin Schulte-Berge väittää. Matematiikka ei liene hänen parhaita puoliaan.

Schulte-Berge tulkitsee varsin omaperäisesti myös muinaisaikojen taideteoksia. Vanhoissa maalauksissa näkyvä fallos tarkoittaa hänen mielestään vetyatomia, joka voi tunkeutua toiseen atomiin eli vaginaan. Hänen mielestään tämä kuvaa ydinreaktiota, mikä edellyttää, että muinaiset kansat tunsivat ydinfysiikkaa. Tätä tietoa he olivat saaneet jumalilta eli astronauteilta.

Ottaen huomioon ihmisten mielikuvituksen, ei ole lainkaan ihmeellistä, että tällaisia perättömiä teorioita esitetään. Hämmästellä sopii kuitenkin sitä, että ne saavat osakseen julkisuutta ja monia kannattajia. Schulte-Bergellä ei ehkä ole kovi suurta fan-clubia, mutta Emmanuel Velikovsky ja Erich von Däniken ovat onnistuneet kokoamaan suuria ihailijajoukkoja.

Yksi syy tällaisten pseudo-oppien leviämiseen on se, että joillekin lehtimiehille sensaatio on tärkeämpi kuin totuus. Monet tieteen popularisoijat eivät myöskään ole aivan syyttömiä. He kirjoittavat usein tieteen ihmeellisistä saavutuksista enemmän kuin siitä, millä tavalla niitä on saatu. Maallikko ei näin ollen koskaan opi vaatimaan perusteluja — hän ei näe mitään eroa Atlantiksen myyttisen vajoamisen ja laattatektoniikan aiheuttamien mannerliikuntojen välillä. Hän ei näe myöskään eroa astrologian ja astronomian välillä, koska molemmat käyttävät matemaattisia menetelmiä.

Mielestäni popularisoijien pitäisi panna enemmän painoa tutkimusprosessin esittämiseen, jotta lukija ymmärtäisi miten tulokset ovat syntyneet. Tutkimus, joka vie mielenkiintoisiin tuloksiin, etenee usein yhtä jännittävästi kuin salapoliisikertomus.

Seuraavat Schulte-Bergen teokset löytyvät Nils Edelmanin hyllystä:

Die gemeinsame Ursache von Schwerkraft und Fliehkraft, 1. painos 1984, 2. painos 1987.

Galaxies and Geology, 1. painos 1987.

Stars and Strata, 1. painos 1987.

The Old and the New Skies, 1. painos 1988.

Craters and the pre-Christian Cross, 1. painos 1988.

Ein kluges Wort zur rechten Zeit, 1. painos 1988.

Kirjoja voi tilata kirjailijalta itseltään. Schulte-Bergen osoite on: Im Lohenfeld 2, 4370 Marl, BRD.

AIDS, luontaislääkintä ja esi-isien ilkeät henget

Heta Häyry ja Matti Häyry

Kehitysmaista on viime aikoina kuulunut uutisia, joiden mukaan immuunikatoa eli AIDSia vastaan on ryhdytty taistelemaan ikimuistoisen kansanlääkinnän keinoin — toisin sanoen, poppamiesten taikuuden ja yrttilääkkeiden avulla. Ottaen huomioon ne heikot hoitotulokset, joita länsimaisen lääketieteen parhaillakin keksinnöillä on tähän mennessä ollut immuunikatoon sen kaikissa vaiheissaan, lienee turvallista olettaa, että "luontaishoidon" mahdolliset vaikutukset tuskin perustuvat ihmisruumiin mitattavissa oleviin orgaanisiin ja kemiallisiin reaktioihin. Kuitenkin niinkin merkittävä kansainvälinen elin kuin maailman terveysjärjestö WHO kannattaa nykyään lämpimästi perinteisten hoitomuotojen uutta käyttöönottoa kolmannen maailman maiden terveydenhuollossa. Onko tähän järjettömän tuntuiseen suositukseen olemassa mitään järkevää selitystä erityisesti immuunikadon kohdalla?

Huonot lääkkeet ja vähän rahaa

Yksi mahdollinen perustelu suositukselle on puhtaasti käytännöllinen. Ne voimakkaat solumyrkyt (esimerkiksi kuuluisuutta saanut amerikkalaisen Wellcome-yhtymän AZT), joita kehittyneissä maissa kokeillaan immuunikadosta kärsiville ovat elimistölle hyvin haitallisia, eikä niillä saaduilla hoitotuloksilla ole tähän mennessä ollut kovinkaan mainittavaa pysyvyyttä. Voi jopa olla, että kehitysmaiden aliravitut ja vastustuskyvyltään heikot AIDS-potilaat kuolisivat näihin myrkkyihin nopeammin kuin itse taudin mukanaan tuomiin tappaviin sairauksiin.

Mutta tällainen perustelu ei tietenkään oikeuta pelkkien tehottomiksi tunnettujen luontaistuotteiden tarjoamista köyhien valtioiden kansalaisille, kun länsimaissa kuitenkin samanaikaisesti kehitetään ja kokeillaan yhä uusia menetelmiä immuunikadon ja sen sivuvaikutusten hoitoon. Ihmisillä pitäisi toki itse olla sanansa sanottavana siihen, kuinka heidän tautiaan pyritään eliminoimaan

Toinen perustelumahdollisuus kansanlääkinnän tukemiselle kehitysmaissa on taloudellis-reahstinen. AZT ja muut immuunikadon lievitykseen käytetyt solumyrkyt ovat kalliita, eikä muutenkin rahattomilla valtioilla ole missään tapauksessa varaa niihin ainakaan nykyisillä hinnoilla. Koska myöskään rikkaat maat eivät tällä kohdalla ole anteliaimmillaan — AIDS uhkaa ennustusten mukaan pian myös niiden terveysbudjettia — WHO ei voi tarjota huono-osaisille kansainyhteisön jäsenille muuta kuin myötätuntoa ja perinteistä taikuutta.

Mutta tällainen kyynisyys on selvästi tuomittavaa, mikäli Terveysjärjestön virkailijoilla ei ole mitään syytä uskoa kansanparannuksen auttavan tilannetta kehitysmaiden väestön keskuudessa. WHO:n oma päämäärä on tuoda "terveyttä kaikille vuoteen 2000 mennessä", eikä tätä tavaoitetta taatusti saavuteta heittämällä ihmisiä yrttilääkkeiden armoille.

Taistelu henkiä vastaan

Tässä kuten monessa muussakin perinteisiä lääkintämuotoja käsittelevässä kiistassa ratkaisua on kuitenkin etsittävä muualta kuin hoidon luonnontieteellisestä vaikuttavuudesta. Kansanparantajien saattaminen uudelleen arvoonsa on itse asiassa seurausta siitä, että virallinen länsimainen terveydenhuolto ei ole kehitysmaissa saavuttanut suurinta osaa ihmisistä, ja vaikka olisikin, sen vaikutus on jäänyt kulttuurisista eroista johtuen pinnalliseksi. Potilaat noudattavat usein mieluummin yhteisön perinteisen parantajahenkilön kuin koulutetun lääkärin tai hoitajan ohjeita, olivatpa nämä ohjeet sitten samoja tai toisistaan eroavia.

Luonnonlääkkeiden käyttö immuunikadon ja sen sivuvaikutusten hoitoon ei luultavasti olekaan syy siihen, että maailman terveysjärjestökin haluaa korostaa *luonnonlääkitsijöiden* asemaa. Henkilöinä yrttiparantajat ovat hyödyllisiä siksi, että heidän varoituksiaan tartunnan levittämisestä uskotaan paremmin kuin lääketieteen edustajien vastaavia ohjeita.

Parantaja antaa yleensä potilaalleen lääkkeeksi jotakin harmitonta yrttisekoitus--a, joka parhaassa tapauksessa saa tämän olon tuntumaan hiukan paremmalta. Mutta tärkein osuus potilaskäynnissä on infektioneuvonta. Sairastuneelle saatetaan esimerkiksi kertoa, että esi-isien ilkeät henget ovat keksineet inhottavan juonen elävien sukulaisten kiusaamiseksi: he hakeutuvat naiden ruumiisiin ja ryhtyvät sisältä käsin laihduttamaan ja heikentämään heitä. Esi-isiä voidaan kuitenkin estää täyttämästä katalia suunnitelmiaan, sillä onneksi he pystyvät siirtymään henkilöstä toiseen vain ruumiin nesteiden välityksellä. Näin pidättäytyminen sukupuolielämästä tai kondomin käyttö riittävät huijaamaan esi-isien henkiä ja tekemään heidän aikeensa tyhjiksi.

Tartunnantorjunta muodostaakin selkeän ja hyväksyttävän perustelun ihmepar.mtajien ja poppamiesten käytölle immuunikadon hoidossa. Kysymykseksi tietenkin jää, onko tällainen hölynpölyyn perustuva sosiaalinen ohjaus joltakin ylevältä eettiseltä kannalta katsottuna oikein. Mutta toisaalta, ellei immuunikadon etenemistä kehitysmaissa voida muullakaan tavoin pysäyttää, moralisointi asialla näyttää turhanaikaiselta.

"Vaihtoehtoista" aatepuuroa opistoissa ja lehdissä

Pekka Hartola

On hämmästyttävää, miten helposti maassamme erilaisiin opistoihin ja kirjastotiloihin on pesiytynyt riemunkirjavaa valistajajoukkoa, joka tarjoilee kansalaisille veronmaksajien kustannuksella tuota "uudenajan" aatepuuroa, jonka aineksina ovat useimmiten astrologia, steinerilaisuus ja buddhalaisuus. Koko 1980-luvun ajan ovat etenkin Helsingin opistoissa touhunneet muutamat ja samat astrologian ja parapsykologian kritiikittömät julistajat, jotka ovat saaneet temmeltää asioiden parissa lähes mielinmäärin.

Vuonna 1982 Kouluhallitus lähetti asiaintilan johdosta opistoille kirjelmän. Sen sisällöstä tekivät parapsykologian kannattajat sensaation: "Kouluhallitus hyökkää parapsykologiaa vastaan." Kirjelmän sisältöä ei esitelty asianharrastajille. Kirjelmässä pahoiteltiin parapsykologian opetuksen tasoa, kritiikittömyyttä, objektiivisuuden ja tieteellisen ajattelutavan puutetta, ja tätä ei haluttu kertoa tietämättömälle kansalle.

Vantaan kaupungin työväenopistojen ohjelmistoissa tälle vuodelle löytyy jälleen useita astrologian kurseja, jopa luonnontieteen, matematiikan ja tietojenkäsittelyn otsakkeen alta. Asiasta teki Panu Myllyniemi *Helsingin sanomiin* 21. tammikuuta yleisönosastokirjoituksen, joka jatkui 28. tammikuuta opiston rehtorinkin pahoitellessa ko. aiheita.

Iltalehti pani viihdetoimittaja Heljä Vasaran tekemään vuoden aluksi jutun ennustajasta, ja astrologi Vuokko Coco sai 6.1 *Iltalehden* koko sivun lasketellessaan typeryyksiä haastattelijalle. Astrologi väitti oppinsa lähestyvän tiedettä ja pahoitteli niitä, jotka leimaavat astrologian huuhaaksi. Lähetin lehteen vastineen, jota ei julkaistu. *Iltalehti* teki kesäolympialaisten alla myös ison jutun soutaja Karppisen menestyksestä, jota astrologi Sven Stenberg luonnehti kultaisten tähtien loistoksi. Kun tuli tieto Karppisen takaiskusta, veti *Iltalehti* kiireesti toisen painoksen pois ja teki korjatun kolmannen painoksen, josta onnettoman astrologin munaus oli poistettu.

Astrologian suosion perusteita tutkiessa tulee kiinnittäneeksi huomion muutamiin "viattoman" tuntuisiin julkaisuihin ja yhteisöihin, jotka tuputtavat astrologiaa tämän tästä juttujen ja esitelmöijien kautta. Äskettäin painatti *Anna*-lehti lukijoilleen isohkon horoskooppikirjasen. jonka ensimmäinen lause on: "Astrologia on syvällinen ja monimutkainen tieteenala." Yli 50 000 kappaleen levikkinen *Voi hyvin* -lehti, jonka toimittajat ovat olleet innolla mukana kirjan *Terveen elämän salaisuudet* tekemisessä, tupruttelee jatkuvasti astrologisia ja New Age

-kultin "savumerkkejä" ja ihasteluita kyseisiä asioita kohtaan. Tyrmistyttävän kritiikitön ja ajattelultaan haperoa tuotetta on myös jättiteos *Terveen elämän salaisuudet.*

Kvasitieteilyssä lähes mestariluokkaan ovat yltäneet suomalaiset kioskilehdet *Ultra* ja *Atlantis,* Elämälehdet sekä sensaatikirjailija Oskar Reposen huimat seikkailut parapsykologian hämärillä poluilla. *Ultran* ja *Atlantiksen* kirjoittajina on useita astrologeja, jotka ovat julkaisseet omat kirjansakin. Kirjat on huolellisesti siistitty häiritsevästä kritiikistä ja ristiriitaisuuksista.

Unohtaa ei pidä myöskään steinerilaisten oppien astrologisperusteista kosmologiaa. Tähtivaikutukset ovat mm. biodynaamisen viljelyn, eurytmian ja steiner-pedagogian perustana. Ihmekö sitten, jos astrologian harrastusta ja seminaaritoimintaa löytyy steiner-koulun opettajien paristakin. Myös Kriittinen korkeakoulu on kritiikittömästi esitellyt tunnettuja kvasitieteilijöitämme ja julkaisuja, jotka ovat herättäneet arvostelua valtalehdissämmekin. Luonnonhenget, tontut, puunhenget, bioenergiat ja maasäteily kummittelevat yhä useissa kurssikeskuksissa etenkin Karjalohjan ja Tampereen lähistöllä.

Hämmästyttävää tietämättömyyttä ja välinpitämättömyyttä on sekin, että Skepsiksen toiminnasta ja olemassaolosta puhutaan erittäin vähän näissä "uuden ajan" aatepuuropiireissä, joissa useimmat lienevät jo löytäneet lopullisen totuuden ja tien autuuteen ja onneen sekä asiain menestykselliseen markkinointiin tietämättömyyden kustannuksella.

Uutisia

Koonnut *Matti Virtanen*

Skeptikko-lehden ensimmäisessä numerossa viime joulukuussa ennustettiin, että tulevan vuoden aikana saamme taas kuulla jostakin päin Aasiaa tuoreita tietoja hirmuisesta lumimiehestä Jetistä ja hänen serkuistaan. Ennustukset eivät yleensä toteudu tarkasti, eikä tämäkään osunut aivan nappiin: uutinen lumimiehestä tuli neuvostoliittolaiselta uutistoimistolta APN:ltä. mutta ei Aasiasta vaan paljon lähempää, Lovozeron piiristä Kuolan nimemimaalta.

APN:n tarina sai kiitettävästi palstatilaa sanomalehdissä 5. tammikuuta 1989. Kansan Uutiset ja Turun Sanomat oli tilannut oikein taiteilijalta piirroksen otuksesta, jolle silminnäkijät olivat antaneet nimeksi Afonja. Helsingin Sanomain Maailman ihmisiä (sic) -palstalla Kuolan lumimiestä kuvattiin seuraavasti:

"Se oli harmaan villan peittämä ja kulki kahdella jalalla, vaikka hyppelikin välillä apinan tavoin. Pituutta otuksella oli arviolta kaksi ja puoli metriä, ja sen ääni muistutti lehmän ammuntaa."

"Järvenrannalla on nähty paljon Afonjan jälkiä. Myös sen lepopaikka on löydetty ja saatu näytteitä sen villasta ja ulosteista. Moskovalaiset oikeuslääketieteen asiantuntijat ovat tulkinneet näytteet ja todenneet, etteivät ne ole yhdenkään tunnetun ruohoa syövän eläimen."

APN:n mainitsemat silminnäkijät olivat joukko nuoria, jotka olivat olleet jossakin kämpillä iltanuotion äärellä. Afonjan askeleita kuultuaan nuoret olivat arvelleet, että kyseessä on karhu. Olento oli kuitenkin "muistuttanut" ihmistä. Nuoret pakenivat majaan piiloon, jolloin otus kiipesi majan katolle.

Nuoret kertoivat Afonjasta Lovozeron piirin toimeenpanevan komitean päivystäjälle, ja tieto kiiri sittemmin piirikeskukseen. APN kertoo, että "lopulta asia alkoi kiinnostaa myös aikuisia". Luonnonsuojelualueen vanhemman riistanvalvojan Igor Pavlovin oli lähdettävä katsomaan ihmettä kahden metsästäjän kanssa. "Illalla hänkin näki Afonjan parinkymmenen metrin päästä", uutinen kertoi.

Uutistoimisto APN lähettää maailmalle varmaankin satoja, ellei tuhansia tiedejuttuja vuodessa. Niistä suurin osa on varmaankin ihan kelvollista journalismia. Silmiinpistävän usein joukossa on kuitenkin tällaisia afonjajuttuja, joissa kerrotaan suuren Neuvostomaan syrjäkolkilla tapahtuvista ihmeellisistä asioista tai neuvostoliittolaisen tieteen mullistavista keksinnöistä. Tällaisia kritiikittömiä tarinoita voinee nimittää lysenkojournalismiksi Yhdysvalloissa vastaavaa ilmiötä kutsutaan mm gee-whizz -journalismiksi. Sen voisi suomentaa vaikkapa "fits fiu" tai "voihan nenä" -kirjoitteluksi. Keskeistä siinä on, että kirjoittaja haluaa uskoa käsissään olevaan ihmeeseen ja jättää sen vuoksi epäilevän näkemyksen kirjaamatta. Riittää kun vksi tiedemies (tässä tapauksessa moskovalainen oikeuslääkäri) on sanonut jotakin.

Afonjan tarinassa on useita vihjeitä siihen suuntaan, että kyseessä oli kuin olikin karhu: Otus oli sopuisa, utelias ja kiipesi majan katoile. Sen lisäksi ulosteiden syynääminen kertonee jotakin. Allekirjoittanutta jäi vaivaamaan erityisesti yksi asia: miksi meidän ihmisten on aina lähdettävä outoja olentoja vastaan aseet olalla. Mikseivät Pavlov ja kumppanit ottaneet mukaan myös kameraa |a kiikaria.

Afonjan kuuluisasta serkusta, hirmuisesta lumimiehestä Jetistä sentään *on* olemassa yksi valokuva, josta kerrotaan tuoreessa *Skeptical Inquirer* -lehdessä. Kuvan on ottanut brittifyysikko Anthony Wooldridge maaliskuussa 1986. Se julkaistiin tuoreeltaan mm. *New York Times* sanomalehdessä, jossa tosin harmiteltiin hahmon epäselvyyttä. Kuvasta keskusteltiin kryptozoologiassa jonkin

aikaa, kunnes elektroninen kuva-analyysi paljasti Jetiksi epäillyn hahmon sen kallionulkonemaksi.

Wooldridge itse on myöntänyt, että hän erehtyi luulemaan kiveä eläväksi olennoksi. "Olen tietysti hyvin pettynyt fotogrammetrisiin tuloksiin", hän lisää.

Uutistoimisto APN palasi asiaan tammikuun lopussa artikkelissa, jonka *Kansan uutiset* julkaisi viiden palstan otsikolla "Lumimiehen etsijät ovat tosissaan" (31.1.1989). Jutussa kerrotaan Moskovassa pidetystä lumimiesseminaarista. Seminaarissa oli esillä mm. lumimiehen olemassaolosta "melkoisesti todisteita". Nämä melkoiset todisteet ovat "lähes 3000 ilmoitusta sen kohtaamisesta, useita satoja jalan- ja kädenjälkiä ja muuta todistusaineistoa". Jotenkin tästä tulee mieleen ufotutkimus, jossa myös käytetään kovin epäsuoraa todistusaineistoa.

P.S. *Skeptical Inquireriin* asiasta kirjoittanut Michael Dennett viittaa jutussaan kansainvälisen kryptozoologian yhdistyksen ISC:n lehteen *Cryptozoology.* Valitettavasti emme ole ehtineet saada alkuperäistä lähdettä käsiimme. *Cryptozoologya* kun ei myydä kaikissa lehtipisteissä.

Ennustuksia

Koonnut Hannu Karttunen

Tammikuussa puhuttiin päivittäin siitä, pääseekö Pertti Paasio hallitukseen, ja jos, niin kenen paikalle. A-studiossa 23. tammikuuta selvänäkijä Olli Kalajoki esitti asiasta oman ennusteensa: Paasio pääsee melko varmasti hallitukseen ja hän haluaisi joko Matti Louekosken tai Tarja Halosen paikalle. Toimittaja oli ennustajaa paremmin perillä asioista, ja totesi, ettei Paasiolla ole mahdollisuuksia Louekosken paikalle, häneltä kun puuttuu oikeusministeriltä vaadittava muodollinen pätevyys. Jo seuraavana aamuna tapahtuneesta suurta kohua herättäneestä Kalevi Sorsan erosta Kalajoki ei maininnut halaistua sanaa.

Toinen ennustus onnistui paremmin, mutta siihenpä ei moisia yllätyksiä liittynytkään: Kalajoki ennusti että Ilkka Suominen on halukas jatkamaan kokoomuksen puheenjohtajana (tämänhän Suominen sitten ilmoitti pari päivää myöhemmin). Suomisen jatko ensi kesän puoluekokouksen jälkeen kuulemma näyttää varmalta (sen taas saamme aikanaan nähdä).

Tähdet ja avaruus -lehdessä esittämäni toivomus on tuottanut muutamia ennustuksia sisältäviä lehtileikkeitä, mistä lähettäjille kiitokset. Lähettäkääpä edelleen ennustajien, astrologien ja selvänäkijöiden tulevaisuutta koskevia lausuntoja. Julkaisemme niistä sitten aikanaan tiivistelmiä tällä palstalla.

Skepsiksen tiedotuksia

Kokouskutsu

Skepsis-yhdistyksen vuosikokous pidetään 22. maaliskuuta 1989 Kahvila-ravintola Suola ja Pippurissa, osoite Vironkatu 8. Helsinki 17 (Kruununhaka). Kokouksessa käsitellään sääntömääräiset asiat: tilinpäätös, vuosikertomus ja tulintarkastajien lausunto, toimintasuunnitelma, jäsenmaksu ja hallituksen jäsenten sekä tilintarkastajien valinta.

Hallituksessa on keskusteltu yhdistyksen rakenteen muuttamisesta siten, että Skepsikselle perustettaisiin tieteellinen neuvottelukunta. Siihen voitaisiin koota ansioituneita tieteilijöitä, joiden puoleen voisi kääntyä pulmallisissa kysymyksissä. Yhdistyksen hallitus voisi silloin olla nykyistä käytännönläheisempi elin. Mallin toteuttamisesta ei ole vielä päästy yksimielisyyteen. Neuvottelukunnan perustamisesta onkin päätetty keskustella vuosikokouksessa.

Randin vierailu siirtyy taas

Yhdysvaltalaisen sisarjärjestömme CSICOPin yhden miehen iskuryhmä, taikuri James Randi on tuoreimpien tietojen mukaan taas lykkäämässä Suomen-matkaansa. Syksyllä oli puhetta, että Randi toteuttaisi peruuntuneen Euroopan-kiertueensa toukokuussa Euroopan skeptikkojen yleiskokouksen jälkeen.

CSICOPin toiminnanjohtaja Mark Plummer tiedusteli marraskuussa Skepsiksen mahdollisuuksia isännöidä Randin vierailua toukokuussa. Vastauksemme oli tietysti myönteinen Tammikuun lopussa tuli Plummerilta kuitenkin uusi kirje, jossa esitettiin vierailun ajankohdaksi syyskuuta. Meidän ei kai auta muu kuin suostua. Tekee kyllä mieli muokata Augustin Ehrensvärdin sanoja Kustaanmiekan Kuninkaanportista: Suomalainen skeptikko, seiso täällä omin jaloin äläkä luota vieraan apuun.

Skepsiksen luentosarja jatkuu

Yhdistyksemme keskiviikkoluentojen sarja käynnistyi tammikuun puolivälissä, kun Kellokosken sairaalan lääkäri Pekka Roponen kävi kertomassa hypnoosista. Mielenkiintoinen luento toi valaistusta mm. meitä maallikkoja askarruttavaan kysymykseen siitä, millainen tajunnan tila hypnoosi oikein on: Onko se lähempänä uni- vai valvetilaa, vai onko kyseessä pelkkä roolileikki?

Allekirjoittaneen muistiinpanoista löytyy seuraavanlainen lause: "Hypnoosisssa aikaansaadut ilmiöt ovat niin vaikuttavia, että pelkkä roolipeli ei ole uskottava teoria hypnoosin selitykseksi"... Roponen on luvannut kertoa asiasta myöhemmin Skeptikon lukijoille, joten eipä paljasteta enempää.

Seuraava Skepsis-luento pidetään helmikuun 15:ntenä kello 18 Porthanian luentosalissa IV. Luennoitsijana on dosentti Matti Leikola, ja aiheeksi on sovittu "Mistä 1980-luvun metsänhoitotieteessä on kysymys?".

Maaliskuun 15:ntenä luennoitsijamme on tiedotusopin professori Pertti Hemanus Tampereen yliopistosta. Hänen aiheenaan on "Irrationalismi ja taikausko suomalaisissa tiedotusvälineissä".

Seuraavan Skepsis-luennon pitää aivotutkija, lääketieteen tohtori Markku T. Hyyppä kansaneläkelaitokselta. Huhtikuun 12:ntena pidettävän luennon aihetta ei ole vielä sovittu lopullisesti, mutta yhdistyksen puolileikillinen toivomus oli "Kummassa aivopuoliskossa sielu sijaitsee?"

Toukokuun 10. päivän luennoitsija on assistentti Martti Junnonaho Turun yliopistosta. Hän on tutkinut mm. itämaisia uskontoja ja niiden levinneisyyttä länsimaissa. Mistä johtuu, että itäiset aatteet saavuttivat niin suuren suosion lännessä 1970-luvulla? Oliko kyseessä suuri väärinkäsitys? Miksi niin moniolla guruilla menee nykyisin huonosti? Siinä muutamia kysymyksiä, joita Junnonaho on luvannut pohtia luennossaan,

Kaikki Skepsis-luennot pidetään tänä keväänä Porthanian luentosalissa P IV.

Euroopan skeptikot kokoontuvat

Yhdysvaltain skeptikkojen kattojärjestö CSICOP on järjestänyt pian viidentoista vuoden ajan suuria vuosikokouksia, joissa on kolmen päivän ajan pohdittu lukuisia ajankohtaisia aiheita luennoilla, seminaareissa ja paneelikeskusteluissa. Moni ei tiedä, että vastaavanlaisia kokouksia pidetään myös Euroopassa.

Jo toinen eurooppalainen skeptikkokonferenssi pidetään Länsi-Saksassa Munchenin lähellä 5-7 toukokuuta 1989 Sen järjestävät yhteistyössä CSICOP ja liittotasavallan skeptikoiden yhdistys GWUP eli Pseudotieteiden tieteellisen tutkimuksen yhdistys. Kokouksessa on neljä teemaa: pseudo- tai tarkemmin käännettynä "rajalääketiede", pseudotieteiden filosofia, maasäteily ja taikavarpujen käyttö sekä grafologia.

CSICOP on lähettänyt *Skeptical Inquirerin* eurooppalaisille lukijoille kutsun osallistua konferenssiin ja toivoo halukkaiden ilmoittautuvat esitelmän pitäjiksi. Sankka suomalainen osanotto olisi tietenkin toivottavaa. Siksi ohessa on

kopio ilmoittautumislomakkeesta. Ilmoittautumisten takarajaksi on mainittu 15. tammikuuta, mutta yleensähän tuollaiset aikarajat venyvät... Konferenssi pidetään Bad Tölzin kylpyläkaupungissa noin 50 kilometrin päässä Munchenistä. CSICOP varoittaa, että myohäiset ilmoittautujat joutunevat majoittumaan konferenssikaupungin ulkopuolelle.

Maksakaa jäsenmaksunne

Tämän lehden mukana seuraa Skepsiksen jäsenmaksukuitti. Se kannattaa maksaa, jos haluaa saada *Skeptikko*-lehden seuraavankin numeron kotiinsa. 60 markan jäsenmaksu takaa myös sen, että pääsette vaikuttamaan yhdistyksen tulevaisuuteen maaliskuun vuosikokouksessa.

Mutta parasta kaikessa on se, että jäsenmaksun maksaneet saavat *Paholaisen asianajaja* -kirjan Ursan jäsenhintaan. Kirja on tulossa painosta maaliskuussa, ja sen ennakkotilaus- ja käteishinta jäsenille on 88 markkaa, kun kirjakauppahinta on 110 markkaa. Saadaksesi kirjan jäsenhintaan täytä lehden mukana tuleva postisiirtolomake ja merkitse tiedonantotilaan selvästi nimesi ja osoitteesi ja mainitse, että tilaat kirjan *Paholaisen asianajaja*. Ilmoita myös olevasi Skepsiksen jäsen. Maksa sitten 88 markkaa postiin tai pankkiin ja Ursa postittaa kirjan sen tultua painosta. Myöhemmin kirjaa voi ostaa jäsenhintaan myös Ursan toimistosta.

Paholaisen asianajajan alaotsikkona on Opaskirja skeptikolle. Sen kymmenessä luvussa käsitellään melkein kaikkia mahdollisia paranormaaleiksi väitettyjä ilmiöitä kuten taikavarpuja, humanoideja, planeettavoimaa, sporavoimaa ja luumuvanukasta... Kirja sisältää myös tuoretta tietoa suomalaisten suhtautumisesta yliluonnollisiin ilmiöihin. Kaikki tämä ensimmäisen kerran suomen kielellä samojen kansien välissä. Tartu toki kynään ja täytä oheinen tilauslomake.

Seuraava lehti

Toimituksen tavoitteena on tehdä seuraava lehti suunnilleen toukokuun alkupuolella. Tällä hetkellä varastossa on pari juttua, joita emme erityisesti ns. päätoimittajaa toistaiseksi vaivaavan kroonisen kiireen vuoksi ehtineet muokkaamaan tähän numeroon. Lisää kuitenkin tarvitaan koko ajan. Puheenjohtajamme mainitsemaa 16 sivun rajaa voidaan kyllä huomattavasti kasvattaa, kunhan vain julkaistavaa aineistoa saadaan riittävästi. Lähettäkää siis meille kirjoituksia, mielipiteitä, kirjeitä toivottavasti perustettavaan yleisönosastoon, kuvia, piirroksia ja kaikkea muutakin mahdollista ja mahdotonta skeptistä materiaalia.

Plan ahead for the 1989 CSICOP European Conference

CSICOP's second European conference will be held at the resort of Bad Tölz, near Munich, West Germany from May 5 to 7, 1989. Speakers will include Europeanexperts on paranormal and pseudoscientific topics of particular importance in Europe. Members of the CSICOP Executive Council, including James Randi will also be on the program Translation into English, German, and Spanish will be provided Topics will include:

1 Fringe Medicine
2. The Philosophy of Pseudoscience
3. Earth Rays and Dowsing
4. Graphology

Call for Speakers

If you would like to deliver an address in your own language on one of the topics above, or another topic relevant to CSICOP, please send your name, address, telephone numbers, vita and the subject of your proposed talk to Amardeo Sarma, G.W.U.P., Postfach 1222, D-6101 Rossdorf, West Germany, before January 15, 1989.

Accommodation

Accommodation details will be sent to all early registrants. The earlier you register the better your chance to obtain accommodation at the conference site. We cannot guarantee accommodation or meal tickets in the Bad Tölz resort for late registrants. Late registrants may have to stay in Munich, 30 miles away

Please use registration form on back cover.

REGISTRATION FORM

THE 1989 CSICOP EUROPEAN CONFERENCE

Name/s ____________________

Street Address ____________________

City ____________ State or Province ____________

Country ____________ Postal Code ____________

Telephone Numbers (Home) ____________ (Work) ____________

Deutch Marks

☐ Yes. I (we) plan to attend the CSICOP European Conference.

Early registrants received before April 1, 1989:

☐ 75 DM registration for _____ persons. DM ______

☐ 30 DM for _____ students, unemployed and pensioners. DM ______

Late registrants received after April 1, 1989:

☐ 100 DM registration for _____ persons. DM ______

☐ 50 DM for _____ students, unemployed and pensioners. DM ______

☐ 40 DM Saturday banquet for _____ persons. DM ______

☐ 25 DM Sunday fund-raising luncheon for _____ persons. DM ______

☐ Cheque in DM payable on a West German bank enclosed. Total DM ______

Please make cheques payable to "G.W.U.P."

Your bank manager can assist you to obtain a cheque in DM

Your First Language: ____________ Other Languages Understood: ____________

Send to: Amardeo Sarma, G.W.U.P., Postfach 1222, D-6101 Rossdorf, West Germany.

Jos haluat liittyä Skepsiksen jäseneksi, lähetä allaoleva lomake täytettynä Skepsiksen sihteerille, jolta voit myös kysellä lisätietoja yhdistyksestä (osoite löytyy sivulta 2).

Jäsenanomus

Hyväksyn Skepsis-yhdistyksen säännöissä määritellyt tarkoituksen ja toimintaperiaatteet (kts. lehden takakansi) ja haluan liittyä yhdistyksen jäseneksi.

Nimi

Ammatti ja oppiarvo

Lähiosoite

Postitoimipaikka

Puhelin

Työpaikka

Lähiosoite

Postitoimipaikka

Puhelin

Kokemus Skepsiksen toimialaan liittyvistä asioista, mahdolliset aihetta sivuavat julkaisut, jäsenyys muissa tieteellisissä yhdistyksissä, erityiset mielenkiinnon kohteet (käytä tarvittaessa erillistä paperia):

Päiväys

Allekirjoitus

Skepsis on 1987 perustettu suomalaisten skeptikkojen yhdistys. Skepsiksen toimintaperiaatteet ovat samantapaiset kuin yhdysvaltalaisen CSICOPin (Committee for the Scientific Investigation of Claims of the Paranormal), mutta se toimii täysin itsenäisesti vaikkakin yhteistyössä CSICOPin ja muiden vastaavien järjestöjen kanssa.

Yhdistyksen säännöissä mainitaan Skepsiksen tarkoituksesta ja periaatteista seuraavaa:

Yhdistyksen tarkoitus on:

- Edistää paranormaaleja ilmiöitä koskevien väitteiden objektiivista ja puolueetonta tieteellistä tutkimusta, ottamatta näiden väitteiden paikkansapitävyyteen kantaa apriorisin, tutkimusta edeltävin perustein.
- Ylläpitää tällaisesta tutkimuksesta kiinnostuneiden ihmisten verkostoa seka pitää yhteyttä vastaavanlaisiin yhteisöihin kotimaassa ja ulkomailla.
- Julkaista paranormaaleja ilmiöitä koskevia väitteitä tutkivia artikkeleja ja kirjoja sekä laatia tällaisia väitteitä sisältävien julkaisujen bibliografioita.
- Järjestää alaan liittyviä kokouksia ja konferensseja seka harjoittaa valistus- ja tiedotustoimintaa.

Yhdistys on poliittisesti, aatteellisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton.

Yhdistyksen hallitus voi hyväksyä anomuksesta yhdistyksen jäseneksi yksityishenkilöitä ja oikeuskelpoisia yhteisöjä, jotka hyväksyvät edellä mainitut yhdistyksen periaatteet.